

A váradiság metafizikája (Macskakövek)

1. Azt írja Krúdy valahol a váradiakról, hogy soha nincsenek otthon, mindig vendégségben vannak. Ebből a megállapításból szeretnék kiindulni a váradiság metafizikájának elemzésében. A ma – regionalitásrendszerekben és alternatívákban gondolkodó – embere számára talán fölösleges kísérletem létjogosultságát bizonyítani.

Arisztotelész a kategóriák megnevezésekor kérdéseket is használ, nemcsak abszolút fogalmakat. Ezekben a kérdés formájában megfogalmazott kategóriákban valami több van, mint meghatározott, kijelentett társaiban. A különbséget amelyről beszélek, Heidegger „ontológiai differencia”-nak nevezte. A lét és a létező, illetve a kijelentés és a kérdés közötti különbségről van szó. A kérdés tartalmazza az állítást, ezért van az, hogy mindig *valamire* kérdezzünk rá. A rákérdés egyfajta távolságot (differenciát) jelent a kérdező és a kérdés tárgya között.

2. Ha a váradi soha nincs otthon, akkor hogyan határozhatjuk meg létének metafizikai alapjait? Fellelhető-e benne valamiféle önazonosság amelynek alapján aztán elmondhatjuk: a váradi teljességgel van? A váradi differenciában van otthonához képest. Azaz nincs otthon. Eme ontológiai differencia objektivációja a fizikai (a váradi és az otthona közötti) távolság. (Például a köztem és az otthonom közötti ontológiai differencia cirka 150 km.) Ezzel azonban úgy gondolom meg nem mondtunk semmit a differencia lényegéről. Ha azonban elvi síkra helyezem a problémát, akkor kézenfekvő megoldásnak tűnik az arisztotelészi, s így a váradi lét alapkategóriáját egy kérdéssel „hogyan-létnek” nevezem majd.

3. Hogyan van hát a váradi?

A kérdés megválaszolásához előbb tisztáznunk kell az otthon fogalmát, mert ehhez képest határozzuk majd meg a hogyan-létet. Mít

jelent a váradi otthona az őt kereső számára? Azt a helyet fogja jelölni, ahol nincs ott a váradi. A kereső azt mondja: „Nincs itt és most senki!” A hogyan-létet épp ez a megállapítás határozza meg. A hogyan-lét a nem-itt és a nem-most, azaz a máskor, és a máshol fogalmaival írható le.

4. A „máskor és máshol”-ban létező percepciója és megértése is a „máskor és máshol”-ban valósul meg, ugyanis a jelentés és jelentésadás folyamatai sajátosan alakulnak a hogyan létben, mivel magukban hordozzák e létmódusz differenciális jellegét. A váradi egy mindig másra utaló iterációs jelrendszerben mozog. Nemcsak mindig mást fog fel és ért meg, de mást is mond, mint amit gondol.

Nem tudja azt mondani, amit gondol, mert annak amit mond az a jelentése (értelme) arait gondol. Látszólag inautentikus létforma. Figyelembe kell azonban vennünk, hogy a differencia állandóan van, folytonos ugyanis a megfelelés a differencia két végpontja (az elgondolt és a kimondott dolgok) között. Éppen ez adja meg a hogyan-lét autentikus jellegét. Ha mindez így van, vajon megőrizhető-e a hogyan-lét regionális jellege, vagy épp ebben az ellentmondásban (a váradiság azonos a nem-váradisággal) lelhető fel tulajdonképpeni lényege?

5. A fentiekben elmondottak értelmében most vizsgáljuk meg újra az otthon fogalmát. Az otthon nemcsak az a hely, ahol a váradi épp akkor nincs ott, hanem az a terep is, amely lehetőséget biztosít az iterációs jelrendszer és a differencia működésére. Hasonlóan, csak az a hagyomány vállalható, amely az iterációs jelrendszer és a differencia meglétére lehetőséget ad (puszta lenyomat marad a hagyomány és nem lesz otthona annak, aki ezt nem tudja). Az „otthon” így zárja magába a „máshon”-t, s a hagyomány így válik elevenné.

A „máshon” pedig az a hely, ahol a hogyan-létben létező épp tartózkodik az „itt és most” meghatározottságai nélkül, tudatában egy újabb „máshon” jelentésével. A hagyomány is megszabadul puszta kép mivoltától s a kínzó aktualizálástól a differenciában, mert mást

jelent, azaz differenciában áll jelentésével, s így megteremti a „máshon” létéhez szükséges feltételeket.

6. Ugyancsak Krúdy írja Váradról, hogy a mindennapi csodavárók világa ez. A csoda azonban mindig máshol és máskor játszódik le. Ugyanez a helyzet a létfeltárulkozással is. Ez az amit a hogyan-létben létező ember tud.

Veres Zoltán